

ตอนที่ 9

1.9 “ได้ข้าเสือกข้าเสื่อ หัวฟุงหัวรบก็ดี บ่ฆ่าบ่ตี”

ข้อความในบรรทัดที่ 31 นี้ แสดงให้เห็นว่าพ่อขุนรามคำแหงทรงเพียบพร้อมด้วยคุณธรรม คือพระขันติธรรมและเมตตาธรรม แม้จะจับข้าศึกเป็นเชลยได้ ก็ทรงมีพระขันติทรงอดกลั้นต่อความอาฆาตพยาบาท ทรงมีพระเมตตาปราณี “บ่ฆ่าบ่ตี” นับเป็นพระราชจริยวัตรที่สอดคล้องต้องตามหลักการแห่งมนุษยธรรม ทั้งนี้นับได้ว่าเป็นการบำเพ็ญบารมีธรรมตามเยี่ยงอย่างของผู้เป็นพระโพธิสัตว์ พระราชจริยวัตรดังกล่าวนี้ ยังคงได้รับการเทอดทูนและเจริญรอยตามต่อมา อย่างน้อยที่สุดก็ตลอดสมัยสุโขทัย เช่น ในศิลาจารึกหลักที่ 5 ก็ได้กล่าวถึงพระราชจริยวัตรของพระญาติไท กษัตริย์องค์ที่ 5 แห่งราชวงศ์พระร่วงกรุงสุโขทัยว่า “ชื่อได้ข้าเสือกข้าเสื่อ หัวฟุงหัวรบก็ดี บ่ฆ่าบ่ตียอมเอามาเลี้ยงมาขุนบ่ให้ถึงที่ฉิบที่หาย ชื่อได้ฝูงเหยือกคเหยิกแอกัน ได้ฝูงไล่ (จัว)น ในปลา ยาในเข้าให้กิน บ่ห่อนฆ่าห่อนตีสักคาบ ย่อมไปรดฝูงโทะระแอกันตั้งอันหลายท่าแอกัน ชื่อจักนับก็แลมิถวันเหยียมอกเน้ออกใจ แอกันเพิงเคียดแลบ่อาจเคียดตั้งอันเพื่อจัก (ปรารธนา) จุงเป็นพระพุทธจุงจักเอาฝูงสัตว์ทั้งหลายข้ามสังสารทุกชั้น”

ข้อความตอนนี้เป็นข้อที่ควรศึกษาโดยตลอด กล่าวคือ

(1) ข้าเสือกข้าเสื่อ เป็นคำซ้อน คำ ข้าเสือก หมายความว่า ข้าศึก ส่วน คำ ข้าเสื่อ ที่เพิ่มซ้อนขึ้นข้างหลัง ก็คงหมายถึง ข้าศึก เช่นเดียวกัน ที่ซ้อนเข้ามาก็เพื่อ

ความไพเราะตามภาษานิยม ที่เรียกข้าศึกว่า ข้าเสีย นั้น อาจเพ่งถึงความหมายว่าเป็นคน
 ทร้ายอย่างเสียก็ได้ คำ ข้าเสียก นั้น โดยทั่วไปสมัยโบราณใช้ว่า ข้าเล็กเป็นพื้น เพราะ
 เสีย เออ กับเสีย เอือ นั้น มักใช้แทนกันได้ในบางกรณี (ดูคำอธิบายใน 1.3 (6)
 ประกอบด้วย) ทางภาคอีสานก็นิยมพูดว่า ข้าเล็ก อยู่ตราบเท่าทุกวันนี้ ในภาษาวรรณคดี
 ก็ใช้ว่า ข้าเล็ก เช่นเดียวกัน อย่างว่า

	พระบาทเจ้า	ท้าวซ่มเบงเสียง
	เคนเขาคา	ฮีบเขวมาคั่ง
คู่คั่ง	เส็กแข็งเบ้อง	ห้วนาชันทุ่ง เฮวพุ่น
	ท้าวซ่มเจ้า	มัยยังมันเด็ง.

(ท้าวซุ่ม. หน้า 388)

(2) หัวฟุ้งหัวรบ หากคำ ข้าเสียกข้าเสีย หมายถึงข้าศึกทั่วไปแล้ว คำ หัวฟุ้ง
 หัวรบ ก็น่าจะมีความหมายเป็นพิเศษ คงไม่หมายถึงข้าศึกทั่วไป พิจารณาตามรูปศัพท์และ
 คำเรื่อง ชวนให้เห็นว่า หัวฟุ้งหัวรบนั้น คงหมายถึงข้าศึกคนสำคัญ หรือข้าศึกชั้นหัวหน้า
 ถ้าเป็นทหารก็คงเป็นนายทหาร ส่วนข้าเสียกข้าเสียกนั้น คงเป็นเพียงพลทหาร ในกรณีที่เป็น
 เป็นทหาร

(3) บ่จ่าบ่ตี น่าจะให้คำอ่านว่า บ่จ่าบ่ตี ตามที่ปรากฏในคำจารึก แม้คำ ข้า
 ในที่นี้จะแปลว่า ฆ่า ก็ควรให้คำอ่านคงรูปไว้ตามเดิม จะได้เป็นแนวสืบ
 ค้นว่า คำนี้ได้วิวัฒนาการมาอย่างไร หากเขียนว่า ฆ่า ก็อาจทำให้เข้าใจว่า คำนี้สมัย
 สุขุขทัยกับสมัยนี้นิยมเขียนและออกเสียงอย่างเดียวกัน ซึ่งไม่น่าจะเป็นไปได้เลย

ในศิลาจารึกสมัยสุโขทัย ก็ใช้ว่า ฆ่า ในความหมายว่าทำให้ตายโดยตลอด แม้
 ในไตรภูมิภค (ไตรภูมิพระร่วง) ฉบับโบราณ ผู้ก่จารึกขึ้นในสมัยอยุธยา ก็ใช้ว่าฆ่า
 เช่นเดียวกัน แต่ฉบับที่พระมหาช่วยจารไว้ใสมัยกรุงธนบุรี และฉบับที่พระมหาจันทร์จาร
 ไว้ในสมัยรัตนโกสินทร์นี้ ได้จารคำนี้ไว้ไม่คงเส้นคงวา เป็น ฆ่า บ้าง ฆ่า บ้างเอาเป็นที่
 แน่นนอนไม่ได้ ยิ่งฉบับที่ตีพิมพ์เป็นเล่มแล้ว จะพบว่าคำนี้ได้เปลี่ยนเป็นรูปปัจจุบันว่า ฆ่า
 แทบตลอดเล่ม มีหลงเหลือเป็น ฆ่า อยู่บ้างเพียงไม่กี่แห่ง ข้อนี้แสดงให้เห็นว่าการเขียน
 คำนี้ ในสมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยา นั้น มีความแน่นอนตรงกันตลอดมา แต่มาเริ่มรวนเร
 ในสมัยกรุงธนบุรีและต้นสมัยรัตนโกสินทร์นี้ และต่อมาปัจจุบันนี้นิยมใช้ว่า ฆ่า โดยตลอด

บางท่านให้เหตุผลว่า เนื่องจากอักษรต่ำที่ผันด้วยวรรณยุกต์เอก (ˊ) กับอักษรสูงที่ผันด้วยวรรณยุกต์โท (ˋ) มีเสียงพ้องกันในกรณีที่ประกอบด้วยสระรูปเดียวกันอันเรียกว่า อักษรคู่ เช่น คำ-ข้า, ฆ่า-ข้า เป็นต้น แต่มีความหมายต่างกัน ตามตัวอย่างนี้ คำ คำ หมายถึงคุณค่าหรือราคา คำ ข้า ก็มีความหมายได้หลายอย่าง ก็ถ้าเป็นคำนาม หมายถึงคนที่ เป็นข้าหรือทาส ถ้าเป็นสรรพนาม หมายถึงคำแทนชื่อผู้พูด (บุรุษที่ 1) ถ้าเป็นคำกริยาแปลว่าทำให้ตาย ส่วนคำ ฆ่า นั้น เป็นคำที่บัญญัติขึ้นภายหลังเพื่อใช้แทนคำ ข้า ซึ่งมีความหมายว่าทำให้ตาย โดยมุ่งหมายจะให้รูปคำต่างจากที่เป็นคำนามและสรรพนาม เป็นการนำอักษรบาลี-สันสกฤต มาใช้เขียนคำไทย คือ การคิดเปลี่ยนรูปคำกริยา ข้า มาเป็น ฆ่า นั้น ก็เพื่อให้มีรูปคำและความหมายใกล้เคียงกันกับคำบาลี-สันสกฤต คือ ฆ่าเตติ ซึ่งแปลว่า ฆ่าหรือทำให้ตาย ด้วยเหตุนี้คำไทยที่เขียนด้วยอักษร ฆ ส่วนมากจึงมักมีความหมายทำนองว่า ฆ่า ว่า ตี เช่น เมียน ระฆัง (สิ่งที่ใช้ตี) เป็นต้น ตามเหตุผลนี้จะเห็นว่าเป็นการตั้งภาษาเดิมให้เข้าหาภาษาวัด หรือจับคำไทยเข้าบวชนั่นเอง

หากกรณีเป็นไปได้ตามเหตุผลดังกล่าวนี้ ก็เป็นอันแสดงให้เห็นว่า อักษรต่ำที่ผันด้วยวรรณยุกต์เอก กับอักษรสูงที่ผันด้วยวรรณยุกต์โท ในกรณีที่ประกอบด้วยสระรูปเดียวกันนั้น คงออกเสียงพ้องกันเริ่มแต่สมัยธนบุรี (หรือปลายสมัยอยุธยา) เป็นต้นมา ก่อนหน้านั้นคงออกเสียงต่างกัน ในศิลาจารึกสุโขทัยและไตรภูมิคาถาพุทธที่จารขึ้นในสมัยอยุธยา ก็จารึกและจารคำกริยาที่หมายความว่าทำให้ตายเป็น ข้า โดยตลอด หาได้ใช้ว่า ฆ่า ไม่

หากจะถามว่า อักษรต่ำที่ผันด้วยวรรณยุกต์เอก กับอักษรสูงผันด้วยวรรณยุกต์โท ในกรณีที่ประกอบด้วยสระรูปเดียวกันนั้น สมัยสุโขทัยออกเสียงต่างกันอย่างไร ? บัญหาคูเหมือนจะตอบได้ยากมาก เพราะคนสมัยนั้นได้ล้มตายหายจากเราไปนานแล้ว มีพจนานุกรมที่เทียบได้อยู่ทางหนึ่ง คือภาษาภาคอีสาน (ซึ่งมีคำและรูปประโยคใกล้เคียงกับที่ปรากฏในศิลาจารึกสุโขทัยและไตรภูมิคาถามากที่สุด) ซึ่งคนในถิ่นนี้ออกเสียงอักษรต่ำกับอักษรสูงในกรณีดังกล่าวนี้แตกต่างกันมาก เช่น

อักษรต่ำ	กา	คำ	ก้า,	เกา	เก๋า	เก้า
อักษรสูง	ขา	ฆ่า	ข้า	เขา	เข๋า	เข้า

จะเห็นว่าคำ คำ-ข้า, เก่า-เข้า นั้น คนอีสานออกเสียงต่างกันมาก ถ้า
อยากทราบว่าต่างกันอย่างไร ต้องให้คนอีสานอ่านให้ฟังจึงจะเห็นความแตกต่างกันได้ คือ
คำ ข้า เข้า นั้นคนอีสานออกเสียงเป็น ข้า เข้า เช่น ข้าพเจ้าเป็น ข้าพเจ้า กินเข้า
เป็น กินเข้า ส่วนคำ คำ เก่า นั้น คนอีสานออกเสียงเป็นพิเศษ ไม่มีเสียงเทียบในภาษา
ไทยภาคกลาง

คำกริยาที่หมายความว่า ทำให้ตาย นั้น ภาคอีสานก็ใช้ว่า ข้า โดยตลอด (แต่
ออกเสียงเป็น ข้า) ดังกล่าวแล้ว เช่นในเรื่องท้าวฮุ่งว่า

ทุกที่เทียบ	พลเพื่อนลงheng
ทั้งหลายเลย	ฮีบแขงฮุมข้า
คนแข็งชั้น	เชียงเคือมีมาก
พระบาท เจ้าลุ่มฟ้า	เคินตั้งแต่ไกล

(ท้าวฮุ่ง. หน้า 155)

คนไทยสมัยสุโขทัยนั้น เห็นจะออกเสียง ข้า กับ ข้า แตกต่างกันอย่างเดียวกับชาวอีสานออกเสียงดังกล่าวนี้กระมัง คำ กริยา ที่หมายความว่า ทำให้ตาย สมัยสุโขทัย
จึงใช้ว่า ข้า เป็นพื้นแบบเดียวกับชาวอีสาน หาได้ใช้ว่า ข้า หรือ คำ ไม่.